

**Silny samorząd – silna Polska.
Przyszłość zaczyna się w gminach.**

W dniach 18-19 listopada 2025 roku w Jachrance koło Warszawy odbył się XXI Kongres Gmin Wiejskich. Jego organizatorem, od strony merytorycznej, był Związek Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej (ZGWRP). W trakcie obrad, które zgromadziły ok. 500 osób, podejmowane były najważniejsze i najaktualniejsze wyzwania stojące przed gminami wiejskimi i miejsko-wiejskimi w Polsce. W efekcie dwudniowego posiedzenia oraz bieżących kontaktów Zarządu i Biura ZGWRP z przedstawicielami gmin z obszarami o charakterze wiejskim, wypracowane zostały stanowiska XXI Kongresu Gmin Wiejskich. Wśród nich znalazło się również stanowisko poniższe.

**Stanowisko
XXI KONGRESU GMIN WIEJSKICH
w sprawie
niewystarczającego finansowania usuwania azbestu
oraz konieczności integracji programu z „Czystym Powietrzem”**

Jachranka, dnia 19 listopada 2025 r.

Uczestnicy XXI Kongresu Gmin Wiejskich oraz członkowie Związku Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej (ZGWRP) reprezentując interes blisko 700 gmin wiejskich i miejsko-wiejskich, wyrażają głębokie zaniepokojenie obecnym sposobem finansowania programu usuwania wyrobów zawierających azbest oraz brakiem skoordynowania tego procesu z krajowymi politykami antysmogowymi, w szczególności z programem *Czyste Powietrze*.

Analiza strategii Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) na lata 2025–2028 oraz danych o rzeczywistych wydatkach wskazuje, że bez zasadniczych zmian systemowych Polska nie ma szans na skuteczne wyeliminowanie azbestu nawet w perspektywie kilkudziesięciu lat.

Strategia NFOŚiGW przewiduje roczne wydatkowanie ok. **12 mld zł na programy priorytetowe**, obejmujące m.in. ochronę środowiska, gospodarkę odpadami czy jakość powietrza. Jednak:

- dokumenty strategiczne **nie zawierają rozбивa** środków na poszczególne obszary,
- w latach 2024 - 2025 realne finansowanie usuwania azbestu wyniosło **jedynie odpowiednio 81 mln zł i 60 mln zł**,
- dotychczasowe łączne wydatki na usuwanie azbestu od początku funkcjonowania programu to ok. **266 mln zł**, co odpowiada tylko **515 tys. ton** usuniętych odpadów zawierających azbest.

W skali kraju, gdzie zalega ok. **7 mln ton azbestu**, jest to kropla w morzu potrzeb. Przy obecnym poziomie finansowania proces oczyszczania potrwa **od 100 do 140 lat**.

Pomimo obowiązywania programu „azbestowego” do 2027 roku, NFOŚiGW:

- **nie opublikował żadnej informacji** o wysokości środków planowanych na rok 2026,
- nie przedstawił rozбивa budżetu 12 mld zł/rok na konkretne priorytety,
- nie zapowiedział, jaka kwota zostanie skierowana na gospodarkę odpadami niebezpiecznymi.

Brak publicznego „planu finansowego 2026” uniemożliwia samorządom rzetelne planowanie działań, w tym organizację przetargów i przygotowanie wieloletnich programów usuwania azbestu.

Gminy obecne na Kongresie oraz członkowie ZGWRP zgłaszają powszechnie, że wielu mieszkańców **nie może przystąpić do programu Czyste Powietrze**, ponieważ ich dachy zawierają azbest.

Program wyraźnie wymaga, aby:

- **pokrycie dachowe nie zawierało wyrobów azbestowych,**
- w przypadku ich stwierdzenia – konieczna jest **najpierw wymiana dachu,**
- koszt nowego pokrycia jest jednak **w pełni przerzucony na mieszkańca.**

W efekcie:

- tysiące gospodarstw domowych rezygnuje z termomodernizacji i wymiany źródeł ciepła,
- cele antysmogowe państwa nie są realizowane,
- gminy wiejskie zostają z podwójnym problemem – brakiem środków na usuwanie azbestu i rosnącym niezadowoleniem mieszkańców.

Związek Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej, występując w imieniu Gmin Członkowskich wielokrotnie wskazywał na:

- **niewiarygodność danych** w „Bazie Azbestowej”,
- brak centralnego wsparcia dla aktualizacji inwentaryzacji,
- niedostateczne finansowanie działań informacyjnych i organizacyjnych.

Należy podkreślić, że bez pełnej informacji o skali problemu niemożliwe jest rzetelne planowanie wydatków na poziomie państwa i regionów.

Uczestnicy Kongresu oraz Gminy należące do ZGWRP apelują zatem o pilne podjęcie działań przez NFOŚiGW, Ministerstwo Klimatu i Środowiska oraz Ministerstwo Rozwoju i Technologii, w tym o:

1. Przywrócenie i zagwarantowanie stałego finansowania usuwania azbestu

- a) określenie **minimalnej corocznej puli środków** na poziomie nie niższym niż 150 - 200 mln zł,
- b) przedstawienie publicznie **planu finansowego na rok 2026**, w tym rozbiecie środków w ramach strategii.

2. Integrację usuwania azbestu z programem „Czyste Powietrze”

- a) wprowadzenie możliwości finansowania **wymiany pokrycia dachowego** w budynkach jednorodzinnych,
- b) umożliwienie składania wniosku do *Czystego Powietrza* jednocześnie z wnioskiem o usunięcie azbestu,
- c) powiązanie obu programów w sposób systemowy.

3. Uproszczenie procedur i wsparcie dla gmin

- a) Modernizację „Bazy Azbestowej”,
- b) zapewnienie środków na inwentaryzację terenową,
- c) wprowadzenie wieloletnich umów ramowych z wykonawcami na poziomie krajowym.

4. Podjęcie działań legislacyjnych

- a) wprowadzenie obowiązku aktualizacji krajowego programu usuwania azbestu,
- b) dodanie usuwania azbestu do zadań własnych gmin „z zapewnieniem finansowania”.

Bez radykalnego zwiększenia i ustabilizowania finansowania usuwania azbestu, Polska nie osiągnie zakładanych celów ani do 2032 r., ani w kolejnych dekadach. Co więcej – obecny system blokuje realizację programu *Czyste Powietrze* w tysiącach gospodarstw domowych. Gminy wiejskie są gotowe do działania. Mogą prowadzić inwentaryzacje, organizować odbiór odpadów, informować mieszkańców i wspierać ich w procesie wymiany pokryć dachowych. Jednak bez adekwatnych środków i koordynacji na poziomie państwa – zadania te pozostaną na papierze.

Związek, w imieniu Gmin Członkowskich i uczestników XXI Kongresu Gmin Wiejskich apeluje o pilne działania naprawcze i deklarujemy gotowość do współpracy przy opracowaniu nowych rozwiązań systemowych.

Przewodniczący Zarządu
Związku Gmin Wiejskich
Rzeczypospolitej Polskiej

Stanisław Jastrzębski